

descriure el calvari del llarg procés que acabà en una condemna de tres anys de presó «por un delito de Auxilio a la Rebelión». Un dels delictes pel qual fou acusat Boix fou la concessió d'un crèdit a l'Ajuntament de Barcelona i a la Generalitat per a la compra de la col·lecció d'art Plandiura, base del Museu de Catalunya. En definitiva, com assenyala l'autor, Boix va ser condemnat precisament per «haver intentat mantenir la legalitat institucional abans i després del 18 de juliol de 1936, malgrat la inestabilitat constitucional i estatutària de Catalunya».

ANDREU MISSÉ

PARRAMON HOMS, Clara Carme (2000). *Similituds i diferències. La immigració dels anys 60 a l'Hospitalet*. L'Hospitalet de Llobregat: Centre d'Estudis de l'Hospitalet. (Col·lecció «Recerques»; 1. Premi Marqués de Lozoya 1997)

Actualment, la migració a Catalunya torna a revifar com a tema de discussió, d'anàlisi, de reflexió i, moltes vegades, també de preocupació. La presència creixent de persones procedents d'altres països, amb altres llengües, amb costums i maneres de fer diverses, focalitza l'atenció de la població i dels mitjans de comunicació. Sovint, la tendència a posar èmfasi en la diferència no permet veure els punts de contacte i d'unió entre la població nouvinguda i la que ja està instal·lada, entre els forans i els autòctons.

Aquesta «nova» immigració acapara la pràctica totalitat de l'atenció social i també és un dels objectes prioritaris d'estudi per part de les ciències socials. La migració interior, entesa en un sentit ampli com la que transcorre dintre dels límits de l'Estat espanyol, ha perdut vigència i interès no tan sols des del món dels mitjans de comunicació, sinó també des del vessant més acadèmic. Una constatació que no pot deixar d'estranyar i sorprendre en una societat, com la catalana, que ha conegut —circumscribint-nos al segle xx— una arribada tan massiva de població, però que encara avui dia és destinació i origen d'uns intercanvis migratoris destacables amb la resta d'Espanya.

La migració —dita dels murcians— en els anys vint o trenta o la posterior migració de la dècada dels anys seixanta i setanta —molt variada pel que fa a la procedència de les persones que hi arribaren— són dos dels moments en què els intercanvis migratoris dintre d'Espanya i, en concret, a Catalunya, van conèixer un període de creixement més intens. Fins i tot, es podria parlar d'una certa excepcionalitat en el decurs del sistema migratori espanyol i català que es va perfilar durant el segle xx. Aquests dos moments van acaparar gran part de l'atenció en els anys en què es varen produir i van ser, amb força paral·lelismes amb la situació actual, motiu de reflexió i preocupació ciutadana respecte a l'impacte que la recepció massiva d'aquesta població podia tenir sobre la societat i la cultura catalana.

Tot sovint, l'òptica d'estudi ha tendit a accentuar la globalitat o, més ben

dit, una certa idea d'homogeneïtat d'aquesta immigració. L'escala espacial d'anàlisi preferent, en molts casos, ha estat el conjunt de Catalunya, i el tractament de la immigració ha estat generalitzat, amb poca diferenciació interna dels diversos grups socials i de les diverses procedències que composaven aquesta immigració.

El treball de Clara Parramon marca una novetat en aquest sentit, ja que introdueix aquests elements en la seva reflexió. D'una banda, l'autora s'ha centrat en l'estudi d'una localitat concreta, en aquest cas l'Hospitalet de Llobregat, i de l'altra, tal com s'indica al títol, l'atenció s'ha dirigit de manera prioritària a analitzar les similituds i diferències que és possible trobar en una immigració molt més heterogènia del que tot sovint es presenta. Una immigració composada per una pluralitat de persones i sobre les quals Clara Parramon ha agafat, com a variable bàsica d'anàlisi, la diversitat de procedències de les persones que la protagonitzaren.

Aquest llibre exposa els primers resultats d'un procés més ampli de recerca que Clara Parramon realitza actualment i que ha subdividit en dues fases, com ella mateixa exposa en els primers capítols. En aquesta primera fase, que ha donat lloc a la seva memòria de recerca i a partir de la qual s'ha realitzat aquest llibre, la metodologia de treball s'ha fonamentat en dades quantitatives i, en concret, en la informació proporcionada pel cens de 1991. Una segona fase, actualment en curs, utilitzarà de manera prioritària eines metodològiques de caràcter qualitatiu, i cal esperar que desemboqui

en una interessant tesi doctoral sobre la migració interior a Espanya durant aquelles mateixes dates, encara que, en aquest cas, l'objecte d'estudi el constitueix el procés migratori de les dones.

El llibre s'estructura en nou capítols més una introducció i uns apartats finals corresponents, en primer lloc, a una acurada i completa bibliografia sobre el tema i, en segon lloc, a una interessant aportació de taules i mapes que a manera d'annex permet completar la informació que s'exposa al llarg dels diferents capítols.

Els tres primers capítols formen una unitat en si mateixos i presenten els elements teòrics i metodològics que han servit de base per a la recerca. Així, en el primer capítol, «El context històric i l'àmbit escollit», se situen les migracions dels anys seixanta dintre del context econòmic i social d'aquell moment i, a la vegada, se situa l'àrea d'estudi —l'Hospitalet— dintre d'aquest marc, com una unitat força representativa de la situació d'aquells anys. En aquest sentit, l'Hospitalet constitueix un cas paradigmàtic a Catalunya de la construcció d'una societat i una ciutat conformada per la immigració. Un simple cop d'ull a l'evolució poblacional d'aquest municipi mostra el creixement que ha experimentat la ciutat durant el segle xx. Si el cens de 1900 donava una xifra de 4.891 habitants, aquesta dada ja es multiplicava per quinze l'any 1950, quan el municipi comptava amb 71.580 habitants i, tan sols trenta anys després —l'any 1981—, que és el període que s'analitza en aquest estudi, la població ja es va situar prop de la barrera dels 300.000 habi-

tants. Per tant, l'increment de població va ser exponencial, el paisatge urbà de la ciutat va canviar de soca-rel, es van crear barriades completament noves i es van generar nombroses situacions conflictives, així com tot un seguit de mancances en una ciutat que havia d'absorbir aquesta quantitat de població sense eines de planificació útils i sense un finançament adequat.

En el segon capítol, «El tema i l'univers d'estudi», s'exposen les principals idees que han servit de guia en la recerca que es va portar a terme. L'objectiu principal de la recerca va ser l'estudi de les estratègies i els processos d'integració social i adaptació cultural que van desenvolupar els diversos col·lectius que emigraren a Catalunya, i com van elaborar o reelaborar les seves identitats ètniques. I ho fa partint, com s'ha apuntat amb anterioritat, de l'heterogeneïtat de la immigració, una heterogeneïtat en la qual la variable procedència té un pes determinant, en la mesura que els bagatges culturals de la població immigrada eren diferents. Per tant, fuig d'una visió dicotòmica, que sovint ha estat i encara és la més present a l'hora d'analitzar o conceptualitzar la migració interior, entre població nascuda a Catalunya i població immigrada, entre població autòctona i població forana. El rigor i la vàlua del treball fet queda ben palès en aquest capítol on hi ha un seguiment interessantíssim i una anàlisi i avaluació de la recerca realitzada al voltant de la immigració a Catalunya, amb múltiples referències als estudis que s'han fet entorn de la migració interna a Espanya i, concretament, als fluxos migratoris entre Catalunya i Es-

panya durant aquells anys. I no tan sols des de l'antropologia, sinó des d'altres camps de les ciències socials: economia, geografia, demografia o sociologia. El capítol es tanca amb els criteris que van guiar la selecció de les regions de procedència dels immigrants: Andalusia, Aragó, Castella-Lleó, Extremadura i Galícia.

El tercer capítol, «Disseny teòric i tècnic», tanca aquest primer bloc teòric i metodològic amb tota una sèrie de qüestions tècniques centrades fonamentalment en el tractament i els problemes que ha comportat el treball amb les dades del cens de població de 1991. La recerca que s'ha realitzat, tal com s'ha exposat anteriorment, ha tingut un caire bàsicament quantitatiu, d'explotació de les dades censals. Això no obstant, Clara Parramon s'ha servit d'altres eines metodològiques qualitatives per ajudar a interpretar les dades. L'observació participant, la realització d'històries de vida i d'entrevistes en profunditat han estat algunes de les tècniques de treball de camp qualitatives que han permès, com apunta la pròpia investigadora, la familiarització amb els diversos col·lectius i les seves activitats associatives. Tanmateix, és un treball de camp no conclòs, però que comença a fonamentar la segona part de la recerca, basada prioritàriament en aquestes tècniques metodològiques.

Presentats aquests elements d'anàlisi i aproximació a l'objecte d'estudi, en el segon bloc —des del capítol quart fins al capítol vuitè— s'analitzen de manera més aprofundida les variables que es van tenir en compte en la recerca. La descripció de cadascuna d'aquestes variables, globalment i per procedències,

s'acompanya sempre de l'intent de relacionar aquests resultats amb les hipòtesis o preguntes de partida, amb la contrastació respecte dels elements teòrics que guien la recerca per perfilar noves preguntes, idees i noves línies d'investigació. L'estructura per sexes i edat de la població immigrada constitueix l'eix del capítol quart, «L'estructura de les poblacions». El nivell d'instrucció i el coneixement del català, amb una atenció especial a les diferències entre homes i dones, és la base del capítol cinquè, «Els nivells d'instrucció». L'estat civil i la composició de les unitats domèstiques, amb un interessant apunt sobre els índexs d'endogàmia i exogàmia dels diferents col·lectius immigrants segons la seva procedència, s'analitza al capítol sisè, «Sobre les parelles i les unitats domèstiques». A continuació, a «Categories socioprofessionals», reuneix tot el seguit de variables que relacionen la població, i concretament la població immigrada, amb el treball: la relació amb l'activitat, la branca d'activitat, la situació socioprofessional i la professió, que són les quatre variables laborals sobre les quals proporciona informació el cens de població. Finalment, aquest bloc es tanca amb una anàlisi de la distribució territorial de les diverses comunitats estudiades, a «La distribució territorial en el marc de l'evolució urbanística de l'Hospitalet», i ho fa amb un nivell de detall elevat, ja que no tan sols es planteja a escala dels districtes (set) i barris de la ciutat (onze), sinó que baixa fins al nivell de les seccions censals (dues-centes vint-i-sis), els mapes de les quals es troben en l'annex.

L'últim capítol recull les principals

conclusions de l'estudi, però enceta noves idees, preguntes i hipòtesis per continuar la recerca. Els punts comuns entre els diversos col·lectius d'immigrants segons la seva procedència són múltiples. Les característiques socioeconòmiques i l'especialització en determinades activitats productives, les condicions del mercat laboral al qual accediren en el moment de la seva arribada, les condicions de la vida urbana i quotidiana a la ciutat de l'Hospitalet en el moment del seu assentament, el baix nivell d'estudis i d'escolarització, l'elevat nombre de castellanoparlants, etc. són elements presents en les persones protagonistes d'aquella immigració. Però una observació més detallada permet apreciar diferències apreciables que conviden a una aproximació que tingui en compte el que tenen de divers els diferents grups analitzats segons la seva procedència, però també segons el sexe, que és un dels eixos que també forma part de l'estudi de la mateixa investigadora.

A partir d'aquí, Clara Parramon es qüestiona i es planteja tot un seguit de nous interrogants i matisacions que són els que queden oberts de cara a la posterior continuïtat de la recerca que porta a terme. Així, i per citar tan sols alguns exemples més rellevants, apareixen els interrogants sobre com ha condicionat i condiciona la integració social i cultural els diferents nivells d'instrucció de la població, o el diferent tipus de propietat o pertinença de la terra en les societats de partida; o bé, què implica l'existència de xarxes migratòries prèvies i l'existència de tradicions migratòries diverses entre les diferents procedències. En

la mateixa línia, es planteja en quina mesura el treball per compte propi es connecta amb l'existència d'universos simbòlics diversos. O, finalment, i a causa de la importància que assumirà de cara a la futura tesi doctoral, apareix la importància de l'estudi específic de la migració femenina, el procés, les seves estratègies d'adaptació, amb una clara intencionalitat de trencar amb els múltiples llocs comuns que envolten el tema de la immigració a Catalunya procedent d'altres contrades d'Espanya i, amb més força, sobre la posició i el protagonisme de les dones en aquesta immigració.

Per tant, encara subsisteixen nombrosos interrogants sobre una migració que actualment ha quedat relegada a un segon pla. Amagada, i a vegades oblidada, es mou en un terreny incert. Ja forma part de la nostra història, però encara està força pròxima a nosaltres. Molts dels protagonistes encara viuen, i molts de nosaltres encara tenim força present l'experiència vital d'aquestes persones i el que va suposar la migració per a elles, com a alteració significativa del seu mode de vida. Clara Parramon intenta rescatar aquestes històries, i aquest llibre és un primer pas en un projecte de recerca més ambiciós que continua i que continuarà en el futur.

La vàlua de l'aportació del treball de Clara Parramon, a més, s'ha d'inscriure que no només es tracta d'un treball acurat i que ha cercat la descripció detallada d'una realitat complexa, sinó que parteix de tot un seguit d'elements teòrics que es contrasten amb l'anàlisi de la situació hospitalenca i que, a la vegada, serveix com a element per a la re-

flexió i l'obertura de noves vies de debat i d'interrogants sobre una qüestió que encara necessita més aportacions específiques i més atenció científica de la que actualment se li presta.

MIGUEL SOLANA SOLANA

PUIGSECH I FARRÀS, Josep (2001). *Nosaltres, els comunistes catalans. El PSUC i la Internacional Comunista durant la Guerra Civil*. Vic: Eumo Editorial.

Des d'uns quants anys ençà, el període de la Guerra Civil espanyola i el franquisme estan essent objecte d'anàlisi històrica per omplir els buits encara existents en la nostra història més recent o per la revisió dels estudis existents des de fa vint-i-cinc anys, mediatitzats per les circumstàncies polítiques i l'escassa documentació a l'abast dels investigadors en aquells moments. Aquesta focalització en el període 1936-1975 es deu a la possibilitat d'accedir a documentació que fins ara ha romàs inèdita dipositada en arxius o fons tancats per a la investigació històrica.

Per a la història contemporània de Catalunya, un dels temes que està essent objecte d'estudi és el Partit Socialista Unificat de Catalunya (PSUC), del qual —a diferència d'altres partits— encara no comptem amb una història global que analitzi tota la seva trajectòria. Fins ara, teníem un coneixement dels seus orígens i de l'última etapa (1956-